

Ismertetések és bírálatok.

Festschrift. Vilhelm Thomsen zur Vollendung des siebzigsten Lebensjahres am 25. Januar 1912 dargebracht von Freunden und Schülern. Leipzig, Otto Harrassowitz, 236 l.

A nemzetközi THOMSEN-album 34 cikke közül 11 foglalkozik ural-altaji nyelvekkel.

A finnugor tárgyú értekezések közül sorrendben az első alulírottak a cikke: *Zur finnischugrisch-samojedischen lautgeschichte* (8—14). Tudvalévő dolog, hogy a fgr. alapnyelvben szó kezdetén és szó belsejében kétféle s-hang volt: egy dentalis-alveolaris s és egy palatalis *ś*. E két hang különbözősége — a finnt és részben a cseremiszt kivéve — valamennyi finnugor nyelvben visszatükröződik. Ha mármost a legbiztosabb fgr.-szamojéd szóegyezéseket ebből a szempontból megvizsgáljuk, a szamojédságban is a megfelelések kettős sorát állapíthatjuk meg: 1. fgr. szókezdő s- = szamojéd Jurák *t-* (8), *t* (5) | Tawgy *t-* (3), *t* (4) | Jenisei *t-* (4), *t* (2) | szam. Osztják *t-* (6), *t*-ill. *č-*, *c-* (2) | Kamasz. *th-* (6), *ś-* (1), *t-* (1). Kétségtelen, hogy másodlagos palatalisatióval ill. affricatióval van dolgunk (*t* > *t*-; *t* > **th* > *ts*-, *tś*-) s az ősszamojéd alaphang nem-jésített **t*- volt. Ime egy példa: f. *suoni*, vog. *tān*, m. *ín* stb. = szam. Jur. *tē*, *tea* 'sehne'; *teay*, *tean*, *tē* 'ader'; *teän* 'sehne' | Tawgy *tāy* | Jen. *tī*, *ti* | Osztj. *čen*, *čän*, *ten* | Kam. *then* 'sehne'. — 2. fgr. szóközépi -s- = szam. Jur. *d* (4) | Tawgy *o* (2) | Jen. *d* ill. *r* (3) | Osztj. *t* (4) | Kam. *d* (4), pl. lp. *guossa*, f. *kuusi*, g. *kuusen*, md. *kuz*, cser. *kož*, votj. *kiz*, *kez*, zürj. *koz*, vog. *χāut*, *k'āut*, osztj. *χūt*, *χol* 'fichte, tanne' = szam. Jur. *hādi* | Tawgy *ku'a* | Jen. *kadi*, *kari* | szam. O. *kūt*, *kāde*, *kūtō* | Kam. *ko'd*, *ko'n* 'tanne'. Megjegyzendő, hogy mind a fgr. szókezdő **t*-, mind a szóközépi **t*- (ill. **t*-∞-*d*-) vel szemben a szamojédban ugyanilyen megfeleléseket találunk. — 3. Fgr. szókezdő **ś*- = szam. Jur. *s* (4), *ś*- (3), *ś*- (1) | Tawgy *s-* (3), *ś-* (2) | Jen. *s-* (6) | Osztj. *s-* ill. *h-* (5), *ś*- (1) | Kam. *s-* (5). A szamojéd alaphang valószínűleg **ś*-, de mindenestre **s*-hang volt. Egy példa: lp. *čalbme*, f. *silmä*, vog. *sam*, m. *szem*

stb. = szam. Jur. *saue* | Tawgy *šaime* | Jen. *sei* | Oszty. *sai, hai, saiji, sei* | Kam. *sima* 'auge'. — 4. Fgr. szóközépi (*k* előtti) **š*- = szam. Jur. -*s*- (3) | Tawgy -*s*- (1), -*š*- (1) | Jen. -*s*- (3) | O. -*s*- (1) | Kam. -*z*- (2), pl. észt *mõsk*- | mord. *muške*- | zürj.-votj. *mjški*- | m. *mos* = szam. Jur. *māsa*- | Jen. *masu*- | O. *musa*- | Kam. *beze*-, *bez*- 'waschen'. A két-féle *s*-hang tehát már az urali alapnyelvben megvolt; az urali **š* folytatása a szamojédban spirans, míg az **s* már az ósszamojédban összeesett az eredeti **t* hanggal (mint pl. a vogulban is) *s* vele együtt fejlődött tovább.

WIKLUND KÁROLY «Zur frage vom stufenwechsel im finnisch-ugrischen» című érdekes cikkében (88—95) bíráló megjegyzéseket tesz SETÁLA EMIL ismert fokváltkozás-elméletére, a melyet az utóbbi években majdnem valamennyi finnugor nyelvtudós elfogadott s a mely szinte az egész finnugor hangtörténet gerinczvé lett. WIKLUND is elismeri, hogy SETÁLA elmélete termékeny munka-hypothesis volt, a mely rendkívül megkönnyítette a megfigyelések rendszerezését, de úgy találja, hogy sok tekintetben aprioristikus természetű s elméletileg nincs kellőképen megalapozva. E cikkével a függő kérdések tisztázására szélesebb körű vitát akar indítani.

W. első megjegyzése a 'fokváltkozás' kifejezéshez kapcsolódik. Szerinte ugyanis nincs okunk rá, hogy a 'váltkozásnál' megálljunk, hanem kutatnunk kell a váltkozás okát és keletkezésének módját is. A mi az explosivákat illeti, az egyik szócsoportban fellépő $t \infty \delta$, s a másik csoportban fellépő $\delta \delta \infty \delta$ váltakozást nem értelmezhetjük máskép, mint hogy itt eredetileg két különböző dentálisal van dolgunk, a melyek közül az első: *t* általában 'erősebb' az utóbbinál: δ (ill. δ'). Mivel pedig a *t*-csoport gyöngé foka azonos a második, δ -csoport gyöngé fokával, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy itt a fokváltkozás gyengülés útján jött létre. Ugyanez áll, mutatis mutandis, a $k \infty \gamma$ és a $p \infty \beta$ csoportról, mégis avval a különbséggel, hogy nehezebb, vagy talán lehetetlen eredeti γ -s különösen β -szavakat kimutatni. Máskép áll a dolog a spiransokkal, liquidákkal és nasalisokkal, a mely S. elmélete szerint a fgr. korban szintén mennyiségi váltakozásnak voltak alávetve. Itt megjegyzendő, hogy a lappban, a mely a fokváltkozást legteljesebben őrizte meg, pl. az $ll \infty l$ -szavak mellett $ll \infty ll$ -es szavak is vannak, a melyeknek a finnben is *ll* felel meg, míg a lp. $ll \infty l$ -t a finnben *l* képviseli: lp. *galle* ∞ acc. *galle* = finn *kyllä*, ellenben lp. *guolle* ∞ acc. *guöle* = finn *kala*. Nyilvánvaló, hogy a *galle* ∞ *kyllä* csoport az eredeti hosszú, a *guolle* ∞ *kala* csoport az eredeti rövid *l* hangot őrizte meg. A priori valószínűbb tehát, hogy az eredeti hangot a gyenge fok őrizte

meg, s hogy a spiransoknál, nasalisoknál és liquidáknál a fokváltakozás rendszerint a töconsonans erősülése által keletkezett.

WIKLUND második megjegyzése is a $t \sim \delta$ és a $\delta \delta \sim \delta$ szavakra vonatkozik. Ha a $t \sim \delta$ váltakozás eredetileg valamennyi fgr. nyelvben megvolt, honnan van az, kérdi W., hogy a két csoportot, a finn és a mordvin kivételével, valamennyi fgr. nyelv megőrizte? Azt kellene várnunk, hogy a második csoport szavai analogice beleolvadjanak az első csoportba, mint a hogy a finnben történt, a hol (egy pár kivétellel: *sydän* \sim *sydämen*) a δ -szavak átcsaptak a $t \sim \delta$ szavak csoportjába, pl. *ydin* \sim *ytimen*, e h. **ydimen*; a mordvinban mind a három (*t*, δ , δ') hang *d*-be esett össze. Hogy a lapp megőrizte a különbséget, az W. szerint érthető, mert ott a $\delta \delta \sim \delta$ hangviszonyt az *ss* \sim *s*, *ll* \sim *l*, *nn* \sim *n* stb. hangviszonyok támogatták; tehát a többi fgr. nyelvre is, a melyek a *t* és a δ -csoportot külön tartották, vagy azt kell következtetnünk, hogy a fokváltakozás nemcsak az explosívákra, hanem egész mássalhangzórendszerükre kiterjedt, vagy azt, hogy egyáltalában nem volt meg bennük a fokváltakozás.

Mindenesetre kívánatos volna, hogy W. gondolatkeltő cikke nyomán, a mely az ismertetett két főgondolaton kívül még több bíráló megjegyzést tartalmaz, szélesebb körű vita induljon meg. Bármilyen is végeredménye, tudományunk csak nyerhet vele.

Részben finnugor vonatkozású R. GAUTHIOT cikke is: *Du nombre duel* (127—133). Az idg. és a fgr. dualis sorsának hasonlóságára már MEILLET felhívta a nyelvészek figyelmét s legutóbb E. LEWY is *Zur finnisch-ugrischen satzverbindung* cz. könyvében az ugor dualis szerepére is kiterjeszkedik. R. GAUTHIOT kimutatja, hogy az idg. (pontosabban indo-iráni, gör., balti-szláv és ó-ír) dualis használatának egész köre pontosan megegyezik az ugor (vogul-osztják) dualiséval. A paritas dualisa mellett (szkr. *akṣi*, gör. *ὄσσε*, ó-szl. *oči* 'két szem' = formailag osztj. *kētejen* 'két kéz') különösen a szkr. *mitrá varuṇā* 'Mitra és Varuna' kifejezőmódnak megfelelő típus van az ugor nyelvekben gazdagon kifejlődve: osztj. *jegeydat ankenydat* 'apja és anyja', vogul *mōri törmi* 'föld és ég'.

Az indogermán nyelvekből vett példákon kívül gazdag magyar és finn anyagot hordott össze KR. SANDFELD JENSEN *Notes sur les calques linguistiques* című cikkében. Az idetartozó jelenségeket (szokottabb néven 'emprunts de traduction') JENSEN három csoportba osztja: 1. Egy szó új jelentést vesz fel egy másik nyelv megfelelő szavának hatása alatt: a cseh és lengyel *zamek* 'lakat' jelent 'kastély'-t is a ném. *Schloss* hatása alatt; a szláv *světū*-nak két jelentése van: 'fény' és 'világ', éppígy az oláh *lume*- és a magy. *világ*-nak is.

2. A fordítás útján új képzett szó v. összetétel keletkezik: *découvrir* > ném. *entdecken*; *nachweisen* > dán *eftersis*; *hintergedanke* > utógondolat. 3. Kifejezéseket, szólásokat fordítanak: *faire la cour* > *den hof machen*; *sem hal, sem hús*, bulg. *ni riba ni meso*, olasz *nè carne nè pesce*, sp. *ni es carne ni pescado*.

MIKKOLA, *Über einige altgermanische lehnwörter im finnischen* cz. rövid cikkében a finn *nauta* 'rindviah', *lauitta* 'viahstall', *rata* 'semita, præcipue brutorum' (> **traða*, ősgerm. **traðō*, óész. *troð* 'viahhürde'), *kuja* 'eingezäunter weg' (< óész. *kvi* 'viahhürde' < ősgerm. **kuiō*) és *navetta* 'viahstall' szavak eredetét fejtegeti.

A finn nyelv árja elemeihez szolgáltat érdekes adalékot SETÄLÄ EMIL «*Eine arische bezeichnung des meeres in der finnischen volkspoesie*» cz. közleménye. A finn népköltészetben gyakran találkozunk egy mythikus hely nevével: *Sariola*-val, a mely *Pohjola* v. *Päivölä* parallel szava. A szó eredeti alakját az Archangelsk-karjalai runók őrizték meg: *sarajahassa*, *sarajahasen* (iness. ill. illat.): nom. *sarajas*. A párhuzamos sorokból, pl.

Niin sen mestasi merehen,

Saattaapi sarajah[asen]

kitűnik, hogy a szó eredeti jelentése 'tenger'. S. szerint árja jövevény-szó, vö. óind *grayas* 'anstorm, anlauf, lauf, strom', av. *zrayah-*, óperzsa *drayah-* 'see, meer'. Tudvalévöleg ugyanez az árja szó megvan a keleti fgr. nyelvekben is: votj. *zaridž*, zürj. *sar* 'meer'; osztj. *šāres*, *šōres*, *tārəs* id. A finnek tehát már a balti tartományokba vándorlásuk előtt, legalább hallomásból, ismerték a tengert.

WILLY BANG (*Die komanische bearbeitung des hymnus 'A solis ortu cardine'*, 39—43) a velencei Codex Cumanicus fol. 76 r. lapján olvasható s már KUUN GÉZA kiadásában is megjelent (p. 215) «*A solis ortu cardine ad usque terræ limitem*» cz. középkori hymnus kún fordítását közli, magyarázó jegyzetekkel (s párhuzamos német szöveggel). A kis közleménynek nagyobb értéket ad a Codex ill. lapjának mellékelt hasonmása (a facsimilé hiánya tudvalévöleg KUUN GÉZA kiadásának egyik legnagyobb fogyatkozása, a mely a Codexhez fűződő fontos philologiai kérdések eldöntését lehetetlenné tette).

A. VON LE COQ egy ujgur szöveget tartalmazó manichæus könyvtöredéket tesz közzé, a melyet 1905-iki eredményes expedíciója alkalmával a Turfantól nem messze lévő Chotscho rom-város egyik pinczejében talált. A rendkívül rongált szöveg sem nyelvileg (legfellebb az orkhoni emlékekben is gyakori *-pan -pän* képzőjű gerundiumok érdemelnek említést), sem tartalmilag nem nyújt érdekeset.

Gazdag etymologiai anyagával köti le figyelmünket G. J. RAMSTEDT cikke: *Zur geschichte der labialen spiranten im mongolischen* (182—7). A mongolban a hosszú magánhangzók nagyobbreszt összevonás útján keletkeztek *s* a hagyományos helyesírás az *ā-t -aṛa-*, az *ē-t -eye-* stb. hangsoporttal jelzi. Az eltűnt mássalhangzó sok esetben csakugyan *ɣ* volt, máskor azonban *ŋ* és *w*, pl. mong. *daṛaṅan*, kalm. *dāṛṅn*, khalkha *dāṛṅ* 'zweijähriges füllen' ∼ alt. tel. *jabaṛa*, oszm. *japak* id.; mong. *küger*, *kögör*, kalm. *kör*, khalkha *χör* ∼ uig. *kübüz*, *küwüz* 'stolz'. A mongol irodalmi korszak elején a *w* már eltűnt, valamint a *ɣ* is, s így a különbséget már nem érezték s a hiatust mindig *ɣ*-vel jelezték. A történetelőtti korban a *w* egyes esetekben nyilván **b*-ből keletkezett, s a török *p* ∼ mo. **w* (<**b*) megfelelés RAMSTEDT szerint a hangsúly helyének megváltozásával függ össze: tör. *tap* ∼ mo. **tawá* > *tā*-; tör. *jap* ∼ mo. **dawá* > *dā*-. A váltakozásnak a mongolon belül is maradtak nyomai: kalm. *dewl* ∼ khalkha *dēl*, kalm. *eurān* ∼ kh. *ōrīn* 'selbst'.

TH. KORSCH *Türkische Etymologien* cz. rövid cikkében (198—201) a törökség idegen elemeihez szolgáltat néhány adalékot: t. *azbar* 'hof' < iran. **as(p)a-dvāra* 'pferdehof'; t. *ajak* 'tasse' < av. *ajanh-* 'eisen, kessel'; t. *čjra* 'kienspann' < újp. *čjraṅ* 'licht'; t. *čjraj* 'gesichtsfarbe' < újp. *čjhra* 'gesicht'; t. *bažak* 'schenkel' < középp. **pāičak* 'füsschen'; t. *būri*, *būri* 'wolf' < oszét *beräṅ* (vö. már ÁKE. 185); t. *jajaṛ* 'zu fuss' < újp. *pijāda*; t. *jaṛdīm* 'hilfe', vö. újp. *jāvar* 'helfer'.

A kötetet THOMSEN műveinek kimerítő bibliographiája zárja be.
GOMBOSZ ZOLTÁN.

B. J. Vladimirczov: Török elemek a mongolban = Б. Я. Владимировъ: Турецкіе элементы въ монгольскомъ языкѣ. Отдѣльный оттискъ изъ Записокъ Восточнаго Отдѣленія Императорскаго Русскаго Археологическаго Общества. Томъ XX. С.-Петербургъ. Типографія Императорской Академіи Наукъ. 1911. N. 8-r. 32 l.

I. A. Podgorbunskij: Orosz-mongol-burját szótár = И. А. Подгорбунскій: Русско-монголо-бурятскій словарь. Иркутскъ. Типо-литографія П. Макушина и В. Посохина. 1909. 16-г. 340 l.

A. Rudnev: Adatok a mandzsu köznyelvhez = Андрей Рудневъ: Новыя данныя по живой манѣурской рѣчи и шаманству. (Съ двумя рисунками въ текстѣ.) С.-Петербургъ. Типографія Императорской Академіи Наукъ. 1912. N. 8-r. 36 l.

A mongol nyelvtudománynak, úgy látszik, eljött a principium melioris ævi, RAMSTEDT és RUDNEV mintaszerű szövegei és szójegyzé-

kei minden tekintetben fölülmulják a régebbi feljegyzéseket, s a legutóbbi évtizedben a nyelvtörténeti kutatás is nem egy becses dolgozattal lett gazdagabb ezen a téren. GOMBOCZ ZOLTÁN, RAMSTEDT és RUDNEV munkái a hangtannak és az alaktannak számos problémáját biztos módszerrel s teljes eredménnyel megoldották.

Az újonnan felbuzdult kutatás egyik érdekes terméke a VLADIMIRCZOV munkája. Talán még sohasem érte a török-mongol rokonság föltevését határozottabb támadás, mint ebben a széleskörű ismeretekkel megírt, jól meggondolt dolgozatban.

A török-mongol rokonság úgy él a köztudatban, mint kétségbevonhatatlanul bebizonyított tudományos igazság. Legyünk erre tekintet nélkül, írja VLADIMIRCZOV, s vizsgáljuk a török és a mongol nyelvben levő elemeket mint átvételeket. Hogy erre, legalább a közösségek egy részénél, feltétlen jogunk van, azt nagyon könnyű bebizonyítani.

Egészen természetes, hogy a hasonlíthatatlanul régibb és nagyobb műveltségű török nyelvből hatolhattak be elemek a mongolba. KIRAKOS örmény író XIII. századbeli mongol szójegyzékében több kétségtelen török eredetű jövevényszó van, pl. *gog*, *koka* 'ég', *kušči* 'madarász', *bitikči* 'íródeák', *tengiz* 'tenger' stb. Sok török eredetű szó van abban a mongol szótárban is, melyet a XIII. vagy. XIV. században állított össze egy arab philologus (J. II. Меміоранскій: Арабъ-Филологъ о монгольскомъ языкѣ. СПб. 1903). Így: *tjrnak* 'köröm', *kara erük* 'szilva', *armut* 'körte'. A mongolok régi négyesögírásával frott emlékeken is találunk ilyen szókat, mint pl. *bar* 'kert'.

Nagyon sok ujgur eredetű buddhista terminus van a mongolban. Ilyen szókat hat oldalon sorol fel VLADIMIRCZOV. Ezek most közvetlenül nem érdekelnek bennünket.

Mindezek a tanúságok felvetik azt a kérdést, hogy nincsenek-e a mongol nyelvben a törökből való más átvételek is. Milyen neműek ezek az átvételek, mi a szerepük, helyzetük és jelentőségük a mongol nyelvben? Rendkívüli nehézségekbe ütközünk, ha e kérdésekre felelni akarunk. A felhozott esetekben történeti dokumentumokkal igazolható az átvétel. A főnehézség az, hogy lehetetlen a mindkét irányú átvételek meghatározásánál a hangtani elemzéshez folyamodnunk. Lehetetlen pl. a *kara* szóról megállapítani, hogy török vagy mongol eredetű-e. Annyit azonban megenged a szerző, hogy ha majd e nyelvek hangtani kutatása előrehalad, többet remélhetünk.

Vannak szók, a melyeknél a szótan útbaigazít. Pl. a mongol *keseg* a mongol nyelvből nem magyarázható, csak a török *kes* + *(e)k* elemekből. A *-k* nomen acti vagy actionis képzővel egész sereg szó jött át a mongolba, melyek csak a törökből magyarázhatók. Több

példa van arra is, hogy azután külön a megfelelő ige is átjött. Ilyen pl. a mongol *jasay* 'törvény': török *jasak* id., török *jasa-* 'csinálni, teremteni', mongol *zasa-* 'készíteni'.

Találunk a mongolban *-a*, *-e*-vel képzett nomen verbalékat és nomenekből képzett *-a*, *-e*-re végződő igetöveket. Ilyen képzéseket a mongol nem ismer. Tehát ezek is török jövevények. Ilyen a tör. *jaka* 'part', mong. *zaka* id. (vö. tör. *jak-* 'közeledni').

A mongol uralom után megszűnt a török és a mongol nyelv érintkezése, csupán a nyugati mongolok egy része, a kalmükök állottak még összeköttetésben a törökökkel. Ennek az érintkezésnek a nyomai is megmaradtak a kalmükben a régen átvett török elemek mellett. Ilyen újabb átvételek a *bazar* 'vásár', *ödmök* 'kenyér' (tör. *etmek*).

A mongol nyelv alakтана is gazdagodott a törökből. Török eredetű a mong. *-run*, *-rün* és *-rā*, *-rē* gerundiumképző (*-r* tör. partic.-képző + *un*; *-r* + dativusrag: *-ā*). Török eredetű továbbá a dativus *-ā* ragja, végül a *-miş*, *-mš* igealakképző.

Vajjon nem keveréknyelv-e a mongol? kérdezi VLADIMIRCZOV. Honnan volna máskülömben a képzőknek és a ragoknak az a rendkívüli gazdagsága? Ezt egy meglehetősen szerencsétlenül választott analogiával igyekszik világosabbá tenni: a jakuttal, «melyben szintén igen jelentős szerepet játszanak a török elemek» (olyan jelentőst, hogy a mongol elemek az egészen új jövevények benne).

Némi nyomai mutatkoznak a mongol > török hatásnak is (ujg. *josun* 'törvény'; oszm. és csag. hadi terminusok: *karaul* 'őr', *jasaul* 'alsóbbrendű tiszt' stb.). Vannak ezenkívül újabbkori átvételek a mongolokkal szomszédos török törzseknél.

Ezeket mondja el dolgozatában VLADIMIRCZOV. Tulajdonképpen tehát csak arra mutat rá, hogy vannak a török-mongol közösségek közt olyan elemek is, a melyek kétségtelen átvételek, s ebből a sorok között azt következteti, hogy talán az összes közös elemek átvételek.

Ennyit körülbelül eddig is tudtunk,* s VLADIMIRCZOV nem igen viszi előbbre a kérdést. Dolgozatának főhibája a hangtani tanúságok teljes figyelmen kívül hagyása. Így pl. a rotacizmusról csak mint mellékes kuriózumról emlékezik meg, a lambdacizmusról s egyebekről úgy látszik egyáltalában nem is tud. Pedig azokra a kérdésekre, a melyeket VLADIMIRCZOV felvet, csak a hangtan segítségével kaphatunk feleletet. Hangtani bizonyságok alapján talán azt is megállapíthatjuk majd valamikor, hogy körülbelül hány réteg a törökből való

* Vö. GOMBOCZ Z.: Az altaji nyelvek hangtörténetéhez. NyK. XXXV. 242.

átvétel a mongolban, s egy-egy réteg milyen terjedelmű, esetleg való-e a rokonság föltevése. Míg jól hozzá nem fogtunk a török-mongol összehasonlító hangtan tárgyalásához, addig nehézségekről nincs okunk beszélni. S a hangtani viszonyok tisztázása előtt az alaktan terén rendkívül nagy hibákat lehet elkövetni.

Az azonban kétségtelen dolog, hogy VLADIMIRCZOV a kérdést bő szakismeretekkel s meglehetősen módszeresen tárgyalja. Nála pl. már a «Sprachgeist» (WINKLER) mint döntő bizonyíték nem szerepel.

Az újabb kutatásokat elég jól ismeri; de kár, hogy adatainál nem jelöli meg mindig pontosan a forrásait.

Mindezek ellenére e kis munka tanúsága szerint bizvást elmondhatjuk, hogy ha VLADIMIRCZOV belemélyed a török-mongol viszony vizsgálatába, még igen értékes eredményekkel lephet meg bennünket.

* * *

Két munkáról kell még beszámolnom. Az egyik orosz-mongolburját szótár I. A. PODGORBUNSKIJTÓL, a ki — mint az előszóban mondja — főleg az élő beszéd után feljegyzett, pontos szójegyzéket akart adni. Nem túlságosan finom átírása és adatai (a mennyire én tapasztaltam) megbízhatók, anyaga meglehetősen terjedelmű.

A másik füzetet RUDNEV tette közzé THOMSEN VILMOS hetvenedik születésnapjára. Különösen becses benne a kis szótárkisérlet, azonkívül a mandzsu élőbeszédből való mutatványokat tartalmaz s érdekes adatokat a samánsághoz. Jelentőségét és megbízhatóságát külön hangsúlyozni felesleges volna.

NÉMETH GYULA.